

MÜZİĞİN KİŞİSEL, TOPLUMSAL, ULUSAL VE ULUSLARARASI İŞLEVLERİNİN MÜZİK EĞİTİMİNE ETKİLERİ

KILIÇ, Tuba*
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Kişinin içinde yaşadığı müziksel çevre, bilinçli bir yaklaşım, yönlendirme, programlama ve planlama ile sürekli bir gelişim ve değişim göstermektedir. Müziğin ve dolayısıyla müzik eğitiminin, toplumu birleştirici, kaynaştırıcı ve dayanışmayı sağlayıcı etkisiyle ulusal bilinci geliştirme işlevi yanında, uluslararası ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesine de katkıları bulunmaktadır. Bu araştırmada, müziğin kişisel, toplumsal, ulusal ve uluslararası işlevlerinin, müzik eğitimi üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müzik eğitimi, müziğin kişisel, toplumsal, ulusal ve uluslararası işlevleri.

ABSTRACT

The Effects of the Personal, Social, National and International Functions of Music on Music Education

Musical environment people live in shows a continuous development and improvement with the help of a conscious approach, orientation, programming and planning. As well as the effects of music and the music education such as uniting and strengthening the society, increasing the solidarity and raising national awareness, it also contributes to the establishment and development of international relations. This study examines the effects of the personal, social, national and international functions of music on the music education.

Key Words: Music education, and the personal, social, national and international functions of music.

GİRİŞ

“İnsan”, insanlaşma sürecinin bir ürünüdür. İnsanın oluşumu bu sürece bağlıdır, bu süreç yaşanmadan insan olunamaz. İnsan, geçmişten geleceğe doğru “biyopsişik”, “toplumsal” ve “kültürel” olmak üzere birbirini tamamlayıp bütünleyen üç ana evrim geçirir. Geçirdiği evrime bağlı olarak “biyopsişik,

* Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Teknikokullar/Beşevler-ANKARA.

toplumsal ve kültürel bir varlık” olarak tanımlanan insan, canlılar arasındaki özel, üstün ve ayrıcalıklı konumunu-durumunu, geçirdiği bu üçlü evrime, özellikle kültürel evrime borçludur (Uçan, 2005; 7).

“Kültür”, maddî ve manevî her şeyi işlemek ve geliştirmektir. İnsan ve kültür ilişkisinde insanın yaşadığı işlediği ve kullandığı her şey kültürün bir parçasını oluşturmaktadır. “Kültür ve sanat, ne siyasal ve ekonomik düzenden (ideolojiden), ne de bu düzenin getirdiği bireysel ve toplumsal davranış kalıplarından soyutlanarak ele alınabilir (Adorno, 1998; 193). Öyleyse, müzik ve ona bağlı tüm eylem ve inançlar kültürün bir parçasıdır. Çünkü müzik, insan yaşamının ve evrenin var oluşunun her döneminde olmuştur.

Müzik, duygu, düşünce, izlenim ve tasarımları ve başka gerçeklerin de katkısıyla belli durum, olgu ve olayları, belli bir amaç ve yöntemle, belirli bir güzellik anlayışına göre birleştirerek, biçimlendirilmiş seslerle işleyip, anlatan estetik bir bütündür. Herkesin anlayabildiği ve anlayabileceği yegâne dildir (Uçan, 2005; 10). Müzik hem bir sanat, hem de bir bilimdir. Duygusal olarak algılanışının yanı sıra akıl ile de kavranabilir. Bu özelliği ile bireyin ve toplumun duyuş ve biliş açısından durumunu belirlediği gibi, gelişim ve değişimini de sağlayan organik bir yapıdır. Müzik, bütün sanatlar içinde yapısı gereği insan duygularını en çok kavrayan, insanı büyüleme gücü en yüksek olan sanattır. Müzik ile insana ait huzur, sükun, neşe, itaat, aşk, tahayyül, hiddet, huzursuzluk, isyan, çılgınlık, hırs gibi duygular arasında ilişkiler vardır.

Müzik bireyi psikolojik bakımdan yönlendirmekte, eğitmekte ve disipline etmektedir. Müziği insandan, insanı müzikten ayırmak mümkün değildir. Krezschner’in ifade ettiği gibi; “müzik derinden etkileyici bir konuşma sanatıdır”. Goethe’ye göre ise; müzik kendini en iyi ruhta ifade eder ruh ise kendini en iyi müzikle ifade eder. Brandl-Rösing’e göre; “Müzik çeşitli dünya görüşleri, değer sistemleri ve yaşam biçimlerinin belirlediği kültürel bir olgudur.” Graf’a göre ise; “Müzik, çevre sorunlarını çözücü, hatta üstesinden gelici işlevleriyle de evrensel bir nitelik taşır”

“Bireyler, kümeler, topluluklar ve toplumlar arasındaki benzerlik ve ayrılıkların ortak nedeni kültürüdür” (Güvenç,1976; 244). Müzik, söz konusu benzerlik ve benzemezlikleri simgelemede başta gelen kültür öğelerinden biridir.

Kalp ve nabız atışımız ile nefesimiz, belirli bir ritme sahip olan vücut mekanizmamızın, ritmik işleyişine bağlıdır. Nefes, ses gibidir. Söze ve kelimeye benzer. İster içimizde, isterse dışımızda alınsın, her nefes bir sestir ve bu ses, müziğin ta kendisidir. Yani insan, sürekli olarak bir müzik dünyasının içinde nefes alıp vermektedir. Güzellik, güç ve sihir içeren ve tüm kalıpların ötesine geçerek, insan ruhunu yüceltici bir etkiye sahip olan tek sanat dalı, müziktir denilebilir.

İşitme yeteneği kazanıldığı andan itibaren yaşama giren müzik, ana karnında, kucağında, beşikte, evde, sokakta, okulda, taşıt araçlarında, radyo-televizyonlarda, sinemalarda, tiyatrolarda, konser salonlarında, tören ve toplantılarda insanın yanı başında yer alır, onu kucaklar, sarar, etkiler. “İnsan, daha doğmadan (annesi yoluyla) dolaylı olarak müzikten etkilenir; doğumdan sonraki bebeklik döneminde ninni vb. müziklerle uyur; erken çocukluk yıllarında saymacalar, tekerlemeler ve müzikli oyunlarla oynar; geç çocukluk ve gençlik dönemlerinde çeşitli müziklerle daha yoğun ve zengin ilişkiler içine girer. Yetişkinlik yıllarında çok çeşitli, çok yönlü ve kapsamlı bir müzik ortamı içinde yaşar; yaşlılık yıllarında da müzikle olan yoğun, kapsamlı ve derin ilişkilerini sürdürür”. “Doğduğu çevrede müzikle etkileşim içinde olan birey, müzikle ilgili olarak birtakım davranışlar kazanır. “Dinleme”, “benzetme”, “oynama”, “mırıldanma”, “söyleme”, “tıngırdatma”, “çalma”, “yaratma”, “eleştirme”, “beğenme”, “beğenmeme” bu davranışlardan başlıcalarıdır. Bu davranışlar kazanıldıkça birey, müzikle ve müzik çevresiyle daha bilinçli, daha bilgili ve daha etkili bir etkileşim içine girer. Bu davranışlarla bağlantılı olarak ayrıca, “müzikle uyuma”, “müzikle oynama”, “müzikle yürüme”, “müzikle dinlenme”, “müzikle eğlenme”, “müzikle öğrenme”, “müzikle çalışma”, “müzikle anlaşma”, “müzikle kendini aşma” vb. daha kapsamlı ve çok yönlü davranış örüntüleri geliştirir” (Uçan, 2005; 13).

Müzik, bireyin kendini ve becerilerini geliştirmesi için bir araçtır. Olumlu etkisi olan müziklerle ilgilenen insanlar, diğer akademik, kültürel ve sosyal alanlarda daha başarılı olmakta, kendilerine olan güvenleri artmaktadır (Lehr, 1998; 26-27).

Müziğin insan yaşamındaki yeri ve önemini en çarpıcı biçimde ifade eden Ulu Önder Atatürk olmuştur. Atatürk, 14 Ekim 1925’te İzmir Kız İlköğretmen Okulu’nda öğrencilerle görüşürken, “Hayatta mûsikî lâzım mıdır?” şeklindeki bir soruya şöyle cevap vermiştir: “Hayatta mûsikî lâzım değildir, çünkü hayat mûsikîdir. Mûsikî ile ilgisi olmayan yaratıklar insan değildir. Eğer söz konusu olan insan hayatı ise müzik, kesinlikle vardır. Mûsikî, hayatın neş’esi, rûhu, sevinci ve her şeyidir” (Uçan, 1997; 12).

Bir toplumun müzik yaşantısı; bireysel, toplumsal, ulusal, uluslararası, kültürel, ekonomik ve eğitsel koşullardan etkilenmektedir. Ayrıca, yaşanılan coğrafya ve onunla ilgili folklorik özellikler, eğitsel faktörler, sosyal çevre, iletişim araçları ve müzik teknolojisi ile olan etkileşimler sonucu kişinin yaşamına katılan çeşitli müzikler, bu müziklerin yaratıcıları, seslendirici ve yorumlayıcıları zaman içinde onun duygu, düşünce, beğeni ve beceri birikimlerini etkilemekte ve müziksel gereksinimlerini karşılamaktadır.

Müziğin insan yaşamındaki işlevleri şöyle sıralanabilir;

1. Bireysel (Kişisel) işlevler,
2. Toplumsal işlevler,

3. Ulusal / Kültürel işlevler,
4. Uluslararası işlevler,
5. Ekonomik işlevler,
6. Eğitimsel işlevler.

Yöntem

Bu araştırma, betimsel tarama yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırma, “müziğin kişisel, toplumsal, ulusal ve uluslararası işlevlerinin, müzik eğitimi üzerindeki etkilerini” saptamak amacıyla yapılmıştır.

Müziğin Kişisel (Bireysel) İşlevleri

Müziğin kişisel işlevleri; müziğin, kişi üzerindeki işgörülerini kapsamaktadır. Bu işgörüler, bireyin sağlıklı ve dengeli, kendine özgü bir kimlik ve kişilik geliştirebilmesinde önemli rol oynar. Müzik sayesinde birey, belirli bir yeterlilik ve yetkinlik düzeyine erişebilmek için gerekli davranış değişikliklerini kazanır (Uçan, 1997; 14). Bu doğrultuda müziğin kişisel işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yaşamındaki durağanlığı devingenleştirme, devingenliği durağanlaştırma ve giderek bunları belirli bir devingenlik ya da durağanlık düzeyinde tutma,
2. Bireyi ilkel dürtülerden arındırma (bireydeki bu tür dürtüleri ortaya çıkarma-ifade etme-boşaltma ve böylece bireyi onlardan arındırma),
3. Bireyde, müzik yapma, müzik yaratma, müzik dinleme (tüketme), müzikle oynama vb. etkinlikler yoluyla; fiziksel, devinişsel, duyuşsal ve bilişsel yönlerden sağlıklı bir arınım ve doyum sağlama,
4. Bireyi sağlıklı bunalım ve gerilimlerden uzak tutma, sağlıklı bir bunalım ve gerilim içine sokma, bireyin içinde bulunduğu bunalım ve gerilim durumunu sağlıklı bir düzeyde tutma,
5. Bireyin devinimlerini dengeleme, devinimlerdeki ritimsel akışı düzenleme, bireyin devinimlerini denetleme yeteneğini geliştirme, böylece bireye doğru-dengeli-rahat-yeterince gevşek ve yumuşak bir bedensel duruş ve deviniş olanağı sağlama,
6. Bireyin kendini tanımasına, kendine güvenini artırmasına, kendini kanıtlanmasına, kendini gerçekleştirmesine, kişiliğini geliştirmesine, yaşamını zenginleştirmesine ve böylece kendisine daha sağlıklı, mutlu bir yaşam kurmasına olanak sağlama, katkıda bulunma,
7. Bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yeteneklerini geliştirmesine katkıda bulunma; bireyin bilişsel-duyuşsal-devinişsel gelişimini hızlandırma,
8. Bireydeki yaratıcı gücü uyandırma, bireyin yaratma yeteneğini zenginleştirme ve onun gelişimini hızlandırma,
9. Bireydeki girişme-deneme-kullanma-uyarlama-değiştirme-geliştirme eğilimlerini güçlendirme,

10. Bireye sesini ve ses üretme organlarını daha iyi tanıma, daha etkili ve verimli biçimde kullanma ve denetleme yeteneği kazandırma,

11. Bireyin artan/boş zamanlarını etkin olarak ve zevkli uğraşlarla değerlendirmesine olanak sağlama,

12. İş, çalışma ve üretim yerlerindeki tekdüzeliği giderme, tinsel/tensel yorgunluğu azaltma, çalışma zevki ve sevinci yaratma, başkasıyla gereksiz yere konuşmadan alıkoyma, başkasını rahatsız etmeme; böylece bireyde düzenli, etkili, verimli ve mutlu bir çalışma alışkanlığı oluşmasına katkıda bulunma. Bireyin dikkatini toplamasına, farkına varma-belleme-anımsama-düşünme vb. yeteneklerinin gelişmesine, duygularını güçlendirme ve denetlemesine, kendini anlamasına ve anlatmasına ve kendisi hakkında olumlu görüş geliştirmesine katkıda bulunma,

13. Bireysel sağaltımda (tedavide) kullanışlı bir araç ve etkili bir yol/yöntem olma (müzikle sağaltım/müzik yoluyla sağaltım),

14. Bireysel ve gruplu danışmada, zihinsel özürülü ve otistik çocukları tedavide ya da iyileştirmede, uyumsuz çocuklardaki uyum bozukluklarını gidermede, sinirsel-tinsel rahatsızlıkları gidermede etkili bir uyarıcı ya da araç olma,

15. Belli duyguları inceltme ve yüceltmeyi kolaylaştırma,

16. Bireyin içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel çevreye duyarlılığının artmasına, gelişmesine ve derinleşmesine olanak sağlama,

17. Bireyin çalışma, iş yapma, yaratma, disiplin, sorumluluk, başarı, güven, coşku, beğeni, sevgi duygularını uyandırma-geliştirme-kökleştirme-zenginleştirme-derinleştirmeye olanak sağlamaktır (Uçan, 1997; 15).

Müziğin Toplumsal İşlevleri

Müzik, toplumu oluşturan bireyler arasındaki etkileşimleri, toplumların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyip, toplumsal ve toplumlararası anlaşma, dayanışma, paylaşma ve kaynaşmayı sağlar (Uçan, 1997; 13). “Toplum” ise: “Sosyal gereksinimlerini karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıda insanın oluşturduğu bir birlikteliktir” (Fichter, 1994; 73). Fitchter’e göre; herhangi bir toplum incelenirken kişilerden çok gruplar üzerinde odaklanılması gerekmektedir. Toplumu oluşturan grup/gruplar:

- a. İki veya daha fazla bireyden oluşan,
- b. Üyeleri arasında etkileşimi bulunan,
- c. Ortak değerleri, kuralları olan,
- d. İçinde üyelerinin yerlerinin ve rollerinin belli olduğu,
- e. “Biz” bilinci taşıyan,
- f. Sürekli olarak bir arada bulunan,

g. İnsan ihtiyaçlarını karşılamak için, bir araya gelmiş insanlar birliğidir (Kocacık, 1997; 92). Örnek: aile, arkadaş, akraba, eğitsel, sportif, mesleki, ekonomik vb.

“Müziğin toplumsal işlevi demek; müziğin, toplum üzerindeki işgörüsü demektir. Bu işgörüler, “bireyler, birey ile toplum, toplumsal kesimler ve toplumlar arasında anlaşma, dayanışma, kaynaşma, paylaşma, işbirliği yapma, birleşme ve bütünleşme sağlanmasında müziğin oynadığı rolleri kapsar” (Uçan, 1997; 29). Bu doğrultuda müziğin toplumsal işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Bireyler (kişiler) arasında bağ kurma, duygu-düşünce-tasarım-izlenim alışverişi sağlama ve giderek ortak duygu-düşünce-tasarım-izlenim oluşturma.

2. Bireyin toplumsallaşmasını kolaylaştırıp hızlandırma: Müzikli etkinlikler yoluyla grup çalışmalarına katılma, grubun üyesi olma, grubun içinde dikkati çekme, gruba kendini kabul ettirme, grubun içinde toplumsal güven kazanma vb. özellikler oluşturup geliştirme.

3. Bireyler arasında, birlikte müzik yapma yoluyla, etkileşme, işbölümü-yardımlaşma-dayanışma-uyuşma-paylaşmayı geliştirip güçlendirme.

4. Birlikte çalışma sırasında bireylerin sorumluluk alma, aldığı sorumluluğu yerine getirme, yeni sorumluluklara hazır olma özelliklerini geliştirmelerine katkıda bulunma,

5. Bireylerin birbirlerine karşı açık, esnek, anlayışlı, hoşgörülü, saygılı, sevgili ve insancıl olmalarını sağlama,

6. Toplumsal iletişimde, etkileşme, anlaşma, birleşme, dayanışma, kaynaşma ve bütünleşmeyi kolaylaştırma-hızlandırma-güçlendirme-pekiştirme,

7. Doğa, yurt, insan, toplum, ulus sevgisini toplumu oluşturan birey, küme, kesim, kurum ve kuruluşlar arasında yaygınlaştırma,

8. Toplumsal iletişimi-etkileşimi kolaylaştırma-hızlandırma-yoğunlaştırma (törenlerde-şölenlerde, radyoda-televizyonda günün belli saatlerinde belirli müziklerin yer alması, temelde böyle bir işgörüden kaynaklanır) (Uçan, 1997; 30).

Müziğin Ulusal İşlevleri

Müzik, kültürün temel öğelerinden biridir. Hem bireysel hem de toplumsal kültürü ve kültürel özelliklerin oluşmasına katkı sağlar. Kültür ise; ulusların özünü, kimliğini, yapısını, yaşayışını, değer yargılarını, tarihten aldığı özelliklerini içine alan, o ulusu oluşturan bireyleri ve toplulukları ortak çatı altında toplayan birleştirici, kaynaştırıcı, güçlendirici dinamik bir yapıdır (Kılıç, 2002; 6).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde (**Güncel Türkçe Sözlük**) “ulus” kavramı, “çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğuna ulus denir.” şeklinde

tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr). Bu birliğin oluşmasını sağlayan öğelerin tümü ise kültürü meydana getirir. Bu doğrultuda, “kültür”ün ve “ulus”un birbirini tamamlayan ve ayrılmaz bir bütün oldukları gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Müzik, kültürel unsurların paylaşılması, korunması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli rol oynar. Ayrıca çeşitli kültürlerarası ilişkileri (gerek birey ve gerekse de toplumsal açıdan) geliştirir, pekiştirir, güçlendirir, çeşitlendirir ve zenginleştirir; kültürel kimliğin ve kişiliğin oluşmasında, korunma ve geliştirilmesinde müziğin işlevi yadsınamaz. Her ulusun kendine özgü sahip olduğu bir kültürü vardır. Bu bakımdan, kültüre ait özellikler aynı zamanda ulusa ait özellikler demektir. Müziğin ulusal/kültürel işlevi demek, müziğin ulus/kültür üzerindeki işgörüsü demektir. Bu doğrultuda müziğin ulusal işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Müzik kültürün bir ögesidir. Kültür de ulusun özünü yansıtır ve kültürün diğer öğeleriyle etkileşir (onlardan etkilenir, onları etkiler).

2. Müzik, ulusal yaşamda, “geçmiş” ile “şimdi”, “şimdi” ile “gelecek” ve böylece de “geçmiş” ile “gelecek” arasında bağ kurar. Bunun doğal bir sonucu olarak da belli ulusal özelliklerin görece sürekliliğini sağlar (Uçan, 1997; 33).

3. Müzik bir kültür ögesi olarak, içinde oluşup biçimlendiği ulusun özelliklerini taşır.

4. “Bireyler, kümeler, topluluklar ve toplumlar arasındaki benzerlik ve ayrılıkların ortak nedeni kültürdür” (Güvenç, 1976; 28). Müzik, söz konusu benzerlik ve benzemezlikleri simgelemede başta gelen kültür öğelerinden biridir.

5. Her ulusun bir ses sistemi vardır. Toplumun müzik yapıtlarında kullanılan sesler, sistemli olarak bir araya getirildiği zaman elde edilen ses dizisi (genel dizi) ve bu dizideki belirli seslerden oluşturulan özel diziler, bir bütün olarak “ses sistemi” olarak adlandırılır. “Bir ulusun kullandığı seslerin bütünü (genel dizi) ve seslerden yapılmış özel diziler o ulusun müziğinin ses sistemini oluşturur” (Zeren, 1978; 51).

6. Uluslar müziklerini biçimlendirirken, kendi müzikleri doğrultusunda kendisini yeniden biçimlendirir. Bu biçimlendirme-biçimleme sürecinde temel öğe, kültürün hem nedeni hem de sonucu olan “insan”dır (Kağıtçıbaşı, 1977; 11).

7. Ulusal duygu-düşünce-tasarım-izlenimler oluşturma; oluşan ulusal duygu-düşünce-tasarım-izlenimleri geliştirme (pekiştirme-kökleştirme-zenginleştirme-derinleştirme),

8. Ulusal birliği simgeleme (ulusal marşımız “İstiklâl Marşı” ulusal birliğimizi simgeleyen bir müziktir) (Uçan, 1997; 33).

Bir ulusun millî duygularının özü, ulusal marşlarda görülebilir. Bohn, ulusal marşları “ulusların savaş, zafer ve yenilgileri, umut ve beklentileri konusunda canlı belgelerdir” şeklinde nitelendirmektedir (Bohn, 1908; 2).

Türkiye'nin kültürel çeşitliliği ve zenginliği, sanatın ve alt basamağı olan müziğine de yansımıştır. Halk müziğimiz, yüzyıllardır gerek yazılı, gerekse sözlü olarak nesilden nesile aktarılmış kültürel hazinelerimizdendir. Bu hazinenin korunması, yaşatılması ve çağdaş yöntemlerle işlenerek farklı uluslar ile paylaşılması, müzik eğitimi ve bu bilince sahip müzisyenler, öğretmenler, yöneticiler aracılığıyla mümkün görünmektedir. Bu konuda bize her zaman yol gösterici tazeliğini koruyan Atatürkçü çağdaşlaşma-kalkınma modeli, özünde ulusa, halka, ulusun ve halkın çabasına, ülkenin birikimine dayanır. Bu işi başarmada ülke insanına güvenir, onu onurlandırır (Kili, 2003; 402-403).

ATATÜRK'e göre; Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür, kendi kültürü, yani ulusal kültürüdür. Ulusal kültür ancak bilim ve tekniğin yardımı ve yol gösterici ilkeleri doğrultusunda gelişip yükselebilir.

Müziğin Uluslararası İşlevleri

Müziğin uluslararası işlevleri; müziğin, uluslararası ortamda oluşturduğu işgörüleri demektir. Uluslar müzik yoluyla kendi uluslarına özgü değerleri tanıma ve paylaşma olanağı bulabilirler. Buna bağlı olarak kültürlerinde var olan tüm öğeler de, müzikleriyle birlikte kendi çevrelerinden çıkar ve dünyadaki farklı uluslara ulaşır.

Müziğin uluslararası işgürüsünün asıl amacı; her ulusun kendine özgü niteliklerini ortaya çıkarırken farklı güçlerin yan yana yaşamasına olanak vermek ve gerçek bir uyum sağlamaktır. Eski-yeni, geleneksel-çağdaş, Asyalı-Avrupalı ikilikleri bu yolla tümden ortadan kalkmış olur (Chevassus, 2004; 68).

Müzik, uluslararası (toplumlararası) ilişkilerin kurulmasını, korunmasını, geliştirilmesini kolaylaştırma; böylece duygu-düşünce-tasarım-izlenim alışverişi, dostluk, işbirliği, kardeşlik ve barış ortamının oluşup gelişmesine olanak sağlamaktadır (Uçan, 1997; 33).

İletişim çağın en önemli güçlerinden biridir. Bu işlevlerin gerçekleşmesinde önemli bir yeri bulunan iletişim araçlarına şüphesiz ki büyük görevler ve bunlara bağlı sorumluluklar düşmektedir. Yaygın iletişim araçlarının ve teknolojinin, sunduğu çeşitli olanaklarla, ulusal ve uluslararası alanlarda, ilişki ve etkileşimi sağlama, kolaylaştırma ve geliştirme özelliği bulunmaktadır.

Müziğin uluslararası işlevleri çok yönlü, çok kapsamlıdır. Aynı zamanda büyük sorumlulukları vardır. Dünyada, meydana gelen doğal afetlerin sonucunda ortaya çıkan sağlıksız koşulların, maddi ve manevi hasarların tedavi ve telafi edilmesine katkı sağlamak amacıyla, müziksel etkinliklerden yararlanılmaktadır. Bununla birlikte, uzun yıllardır Afrika'daki açlık ve susuzlukla mücadele kapsamında yapılan çalışmalar ile özellikle Asya ve Afrika uluslarında yaratılan savaş ortamlarının olumsuz tüm koşullarından etkilenen

halka yardım edebilmek için de, zaman zaman uluslararası konserler ve müziksel etkinlikler düzenlenerek müziğin işgörülerinden faydalanılmaktadır.

Müzik Eğitimi

Müzik Eğitimi, “bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli müziksel davranışlar kazandırma ya da bireyin (müziksel) davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli müziksel değişiklikler oluşturma sürecidir” (Uçan, 2005; 30).

Müzik çok eski çağlardan bu yana, eğitimin bir boyutudur. Müzik, toplumsal yaşamın gidişine paralel bir gidiş gösterir. Toplumsal yaşamdaki çeşitli dalgalanmalar, müzikte de kendini gösterir. Bu bakımdan, müziğin insanlar ve toplumlar üzerindeki etkisi, toplumsal olaylara, yaşanan çevreye bağlı olarak olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Toplumun geliştirme ve güçlendirmede, müziğin etkisinden olumlu şekilde yararlanmada, kitle iletişim ve eğitim kurumlarının eğitici, düzeyli müzik konusunda göstereceği titizlik önemlidir. Bu bakımdan, genel müzik eğitimi, temel eğitimden başlayarak halkın günlük yaşantısına kadar her basamakta etkin biçimde yer almalıdır (Öz, 2001; 3).

Sanat, “yeterli ve amacına uygun müzik eğitimi almış bireylerden oluşan, sanat kültürü almış aydınlara sahip” toplumlarda rahat soluk alır ve gelişebilir. Müzik sanatı son yüzyıldaki büyük gelişimini geniş ölçüde okul müzik eğitimi ve öğretimine borçludur (Yönetken, 1993; 14). Müzik içerisinde doğal olarak eğitimi barındıran bir alandır.

Müzik Eğitimi temelde üç ana amaca yönelik olarak düzenlenir ve gerçekleştirilir. **Bu temel amaçlar;**

1. Genel Müzik Eğitimi,
2. Amatör Müzik Eğitimi,
3. Profesyonel Müzik Eğitimi.

Bunlardan Genel Müzik Eğitimi, herkese zorunludur (ya da olmalıdır). Amatör Müzik Eğitimi, ilgili-isteklilere ve belirli ölçüde yatkınlığa bağlı olarak ve ortam da göz önünde bulundurularak “özgürce seçmeli”dir. Profesyonel Müzik Eğitimi ise müziğe ilgili olmanın ötesinde belli düzeyde yetenekli, kapasiteli olanlar için belli “sınavlar yoluyla”, “seçilmeli yerleştirilmeli” dir. (Yani seçmek yetmez, seçilmek ve yerleştirilmek gerekir). Müzik Eğitimi, Genel Müzik Eğitimi ile zemine oturur, Amatör Müzik Eğitimi ile doğrulur, ayağa kalkar, Profesyonel Müzik Eğitimi ile de doruğa uzanır, derinlere ulaşır. “Genel” den “Profesyonel”e doğru gittikçe daralır, yoğunlaşır, derinleşir; “Profesyonel” den “Genel”e doğru ise gittikçe genişler, seyrelir ve sığlaşır (Uçan, 1997; 11).

Bireyler üzerinde sevgi, sorumluluk, yaratıcılık duygularının gelişmesine katkıda bulunan müzik eğitiminin amacı, insana müziği sevdirmekten başka,

müzik dinleme ve yargılama becerisiyle birlikte kişinin beğeni düzeyini yükseltmektir.

Diğer tüm işlevlerin düzenli, etkili ve verimli olmasını sağlamaya yönelik müziksel öğrenme-öğretmeler müziğin eğitimsel işlevlerini oluşturmaktadır (Uçan, 1997; 41).

Bu durumun gerçekleştirilebilmesinde büyük bir oranda müzik öğretmenin kişisel ve mesleki nitelikleri önemli rol oynamaktadır.

Öğretmenin kişisel nitelikleri öğrencinin okula ve derse karşı geliştireceği tutumu etkileyecektir. Etkili bir öğretilerde bulunması gerekli olan önemli bir değişken de, mesleki donanım ve niteliklerdir. Bu nitelikler, genel kültür, alan bilgisi, meslek bilgi ve iletişim becerileridir. Öğretmen, yaşadığı toplumun sosyal ve kültürel özelliklerini bilmelidir. Yerel, ulusal ve evrensel kültür özelliklerini ve değerlerini öğrenciye aktarabilmelidir. Toplumda yaygın olan yanlış inanç ve değerleri uygun bir yaklaşımla düzeltmeli; onların bu değerleri doğru öğrenmelerine yardımcı olmalı ve sağlamalıdır.

Lehr, müzik eğitimi sürecinde öğrencilerin diğer konu ve derslerdeki başarısına dikkat çekmektedir. Lehr'e göre müzik öğrenimi sırasında müzik, öğrenciye diğer konularda başarılı olma konusunda yardım etmekle kalmaz, ayrıca öğrencinin gelişimini de başka hiçbir konu alanının yapamayacağı kadar destekler (Lehr, 1998; 40-42).

“Müziğin insan (birey, toplum) yaşamındaki çeşitli, çok yönlü ve karmaşık işlevleri, eğitime giderek daha çok belirginleşen ve büyüyen bir müziksel içerik, nitelik, genişlik ve kapsam kazandırmaktadır. Bu bağlamda müzik dünyada ve Türkiye’de gerek “genel”, “özengen” ve “mesleksi” eğitimde; gerek “örgün” ve “örgün olmayan” eğitimde ve gerekse ilköğretim öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde eğitim-öğretim kapsamı içinde önemli bir yer tutmaktadır” (Uçan, 1997; 28).

Müzik eğitimi amaca/sonuca ulaşmayı/erişmeyi sağlayıcı, destekleyici ve kolaylaştırıcı bir eğitim/öğretim yöntemidir (Uçan, 1997; 27). Bu bakımdan, farklı derslerde de müzik ve müzikli etkinliklerden yararlanılmaktadır.

Müziğin kişisel (bireysel) işlevleri dikkate alındığında, müzik eğitimi ders programlarında öğrencileri müziğin kişisel işlevlerini kapsayan etkinliklere yönlendirmek ve bu doğrultuda uygulamaları ve gerekli olan planlı değişiklikleri yapmak öğretmenlerle birlikte, konularında uzman akademisyenlere görev düşmektedir.

Müziğin toplumsal, ulusal ve uluslararası işlevlerinin büyük oranda gerçekleşmesi, bu işlevlerin eğitim kurumlarının eğitim-öğretim programlarında ne kadar yer aldığıyla ilgilidir. Bunların gerçekleşebilmesi, ulusların önce kendi içlerinde, kendilerine ait müzikleri ne kadar tanıtır, bunları ne kadar eğitim

alanında kullanıyor olmalarına bağlıdır. Bu çalışma ve uygulamalar ise, ulusal müzik bilincinin oluşturulması ve sağlam temeller üzerinde yükseltilmesi amacıyla yapılmalıdır.

Müzik eğitimi, doğru ve uygun tür ve yöntemler uygulamak koşuluyla, bireyin tüm gelişim basamaklarında etkin bir öğretim aracı olarak kullanılabilir.

Eğitimde-öğretimde müziğin kendine özgü bir konu veya çalışma çevresi olması, eğitimin türüne ve düzeyine göre müziğe ders, kol, dal, bölüm, okul, yüksekokul, fakülte ve enstitü biçiminde eğitimsel ve/veya eğitkurumsal bir yapı ve işleyiş niteliği kazandırır. “Müzik için eğitim” kavram ve uygulamalarının belirginleşip yaygınlaşmasıyla, müzik, tüm dünyada ve Türkiye’de gittikçe önem kazanan bir eğitim alanı hâline gelmiştir. Müziğin insan yaşamındaki işgörülerinin yeterince etkili ve verimli biçimde işleyebilmesi için, insanın müzik yoluyla yetiştirilmesi yeterli olmamış, bazı insanların müzik alanının belirli dallarında daha köklü ve derinlemesine yetiştirilmesi zorunlu olmuştur (Uçan, 1997; 43-44).

Ulu Önder ATATÜRK, ulusal temellere dayalı çağdaş bir Türkiye’yi yaratabilmek için, ulusal eğitim işlerini ve kurumlarını gerçekleştirmeyi genç cumhuriyet hükümetinin en başta gelen görevlerinden biri saymaktaydı.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Toplumu oluşturan gruplar, farklı türde müzikleri dinlemektedir. Ayrıca, farklı türde müziksel etkinlikler düzenlemektedir. Müzikler eğitim yoluyla, bireyler, toplumlar ve uluslar üzerinde hayatın her evresinde, her alanında etkin, faydalı ve geliştirici işlevlerini gerçekleştirmektedirler.

Müziğin bireysel, toplumsal ulusal ve uluslararası işlevleri, eğitim yoluyla okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarında amaçların gerçekleştirilebilmesi için daha etkin ve verimli sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Ulu Önder ATATÜRK, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesinden yola çıkarak, “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı”nı Türk ve dünya çocuklarına armağan etmiştir. O’nun üstün ve eşsiz öngörüsü, farklı kültürlerin ve müziklerin uluslararası işlevlerini dünya için barış, dostluk ve kardeşlik gibi çok önemli kavramların, dünya geleceği olan çocuklar aracılığı ile her yıl hatırlanmasını ve yaşatılmasını sağlamaktadır.

Bu anlamda müzik öğretmenlerine önemli sorumluluklar almaktan kaçınmamalıdır. Buldukları bölge şartları ne olursa olsun geleceğimiz olan çocuklarımız ve gençlerimiz için gerekli imkânları ve kaynakları temin edebilmek için çaba göstermeli, emek vermelidirler. Müzik öğretmenleri çağın gerektirdiği teknolojik olanaklardan mümkün olduğunca yararlanmaya çalışarak birlikte alana uygulanabilir teknolojik gelişmelerden haberdar olmalı ve bu konuda sahip oldukları donanımlara yenilerini eklemeli ve

geliştirmelidirler. Müzik öğretmeni, ülkemizde ve dünyadaki gelişmeleri yakından izlemeli, gerektiğinde bu gelişmeleri öğrencileriyle paylaşmalıdır.

Müzik eğitime yaklaşım; toplumun geçmişi, bugünü ve yarınıyla bağlarını koparmadan, çağı bütünsel bakımdan kavrayarak iyi planlanmalıdır. Ayrıca uluslara özgü müzik kültürünün korunması ve insansal değerler gözetilerek değerlendirilmesi gittikçe üzerinde önemle durulması gereken konulardır.

Müziğin çok sayıda insana ulaşmasına yardımcı olan iletişim araçları, müzik etkinlikleri ve müzisyenler ile ilgili toplumu bilgilendirmede önemli bir yere sahiptirler. Müziğin eğitsel, yönetsel ve kültürel sorunlarını topluma iletme işlevini de üstlenmektedirler. Ulusal ve uluslararası yapılan yayınlar ve teknolojik gelişmelerle, toplumlar güncel müzik olayları hakkında bilgilenmektedir. Bununla birlikte toplumlara hizmet eden yasal yayın organları, bireyleri, dolayısıyla da toplumları ve ulusları eğitsel anlamda bilgilendirme, etkileme ve müziğin tüm işlevlerine hizmet edebilecek kapasitedeki güçlerini kullanmalıdırlar.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W., (1998), **Minima Moralia**, (Çev.: Orhan Koçak-Ahmet Doğukan), Metis Yayınları, İstanbul.

Bohn, E., (1908), **Die Nationalhymnen der europäischen Völker**, Breslau (Verlag M.&H.Marens) Belke Horst: "Gebrauchstexte".

Chevassus, B. R., (2004), **Müzikte Postmodernlik**, (Çev.: İlhan Usmanbaş), Pan Yayıncılık, İstanbul.

Fichter, J., (1994), **Sosyoloji Nedir?**, Ankara.

Güvenç, B., (1976), **Sosyal ve Kültürel Değişme**, Temmuz, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D Serisi: 21. Ankara.

Kağıtçıbaşı, Ç., (1977), **İnsanlar ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş**, Cem Ofset Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

Kılıç, T., (2002), **Türkiye'deki Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında Bireysel Ses Eğitimi I-II Dersinde Türkçe'nin Doğru Kullanımının Değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Kili, S., (2003), **Atatürk Devrimi, Bir Çağdaşlaşma Modeli**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 8. Basım, İstanbul.

Kocacık, F., (1997), **Toplumbilim** (Ders Notları), Sivas.

Lehr, M., (1998), "Brain Building Subject", **Teaching Music**, Vol: 6, Sayı: 3, Reston: TheNational Association for Music Education.

Öz, B. N., (2001), "İnsanın Kültürel Gelişiminde Müzik Eğitiminin Önemi", **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 1, Bursa.

Uçan, A., (1997), **Müzik Eğitim Temel Kavramlar, İlkeler, Yaklaşımlar**. Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Uçan, A., (2005), **Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Durum**, Evrensel Müzikevi, 3.Basım, Ankara.

Yönetken, B. H., (1993), **Türkiye'de Müzik Eğitiminin Önemi; Müzik Eğitimi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Zeren, A., (1988), **Müziğin Fiziksel Temelleri**, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya.

WEB

<http://www.tdk.gov.tr/TDKSOZLUK/sozbul.asp?kelime=ulus&YENIARA MA=+++Ara+++>

